

KËSHILLA JURIDIKE LIDHUR ME KUJDESIN, TË DREJTAT E PERSONAVE ME ÇRREGULLIME MENDORE SI DHE TRAJTIMI I SHËNDETIT MENDOR

Kushtetuta e Republikës së Kosovës

<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

Neni 2

Fushëveprimi

Me këtë ligj përcaktohen procedurat, kushtet për mbrojtjen e shëndetit mendor nëpërmjet sigurimit të kujdesit shëndetësor, mjedisit social të përshtatshëm për personat me çrregullime mendore dhe politikave parandaluese për mbrojtjen e shëndetit mendor.

Neni 5

Parimet e përgjithshme të kujdesit në shërbimet e shëndetit mendor

1. Parimet e përgjithshme të kujdesit në shërbimet e shëndetit mendor janë:

1.1. Trajtimi i barabartë dhe pa diskriminim i personave me çrregullime mendore, në funksion të respektimit të integritetit fizik dhe dinjitetit njerëzor;

1.2. Ofrimi i kujdesit shëndetësor për personat me çrregullim mendor në një ambient sa më pak shtrëngues, kryesisht në nivel komunitar, për të shmangur në maksimum zhvendosjen nga mjedisi familjar e për të lehtësuar integrimin dhe rehabilitimin social;

1.3. Krijimi i lehtësirave përmes programeve dhe projekteve të cilat implementohen nga organet kompetente për këta persona dhe familjet e tyre me qëllim të përfshirjes së tyre në jetën shoqërore;

1.4. Ofrimi i kujdesit për personat me çrregullime mendore nga ekupe multidisciplinare që i përgjigjen në mënyrë komplekse nevojave mjekësore, psikologjike, sociale dhe të rehabilitimit;

1.5. Ushtrimi i të drejtave të personave me çrregullime mendore në përputhje me aktet ndërkombëtare të aplikuara në Kosovë;

1.6. Në të gjitha instancat ku personat janë nën moshën tetëmbëdhjete (18) vjet, duhet të merret si faktor udhëzues gjatë marrjes së vendimit, parimi në interes me të mirë të fëmijës.

Neni 6

Të drejtat e personave me çrregullime mendore

1. Personat me çrregullime mendore gëzojnë:

1.1. të drejtat dhe liritë e garantuara me Kushtetutë;

1.2. të drejtën të marrin shërbim shëndetësor të arritshëm dhe efikas në kushte të barabarta si të gjithë pacientët e tjerë;

1.3. të drejtën për trajtim dhe mbrojtje, bazuar në respekt të individualitetit dhe dinjitetit të tyre;

1.4. të drejtën për të pranuar ose jo ndërhyrjen e propozuar diagnostike e terapeutike, përveç rasteve të tjera të parashikuara në këtë ligj;

1.5. të drejtën për t'u informuar për të drejtat e tyre, si dhe për të qenë pjesë e hartimit të planit individual të trajtimit;

1.6. të drejtën për të kërkuar shpërblimin e dëmit të shkaktuar nga gabimi në trajtim ose keqtrajtimet e mundshme;

1.7. të drejtën për të kërkuar rishqyrtimin e shtrimit apo mjekimit të detyruar;

1.8. të drejtën për konfidencialitet mbi të dhënat për shkak të gjendjes së tyre shëndetësore;

1.9. të drejtën për të mos u detyruar forcërisht të ekzaminohen nga pikëpamja mjekësore me qëllim përcaktimin e një çrregullimi mendor të mundshëm, me përjashtim të rasteve sipas procedurave të parapara në këtë ligj;

1.10. të drejtën për t'u siguruar kushtet e përshtatshme jetësore, higjienike, të ushqyerjes dhe sigurisë;

1.11. të drejtën për t'u ankuar për ofrimin e shërbimeve të shëndetit mendor.

2. Ushtrimi i të drejtave të personave me çrregullime mendore mund të kufizohet vetëm në rastet e parashikuara me dispozitat ligjore në fuqi. Këto kufizime varen nga gjendja shëndetësore e klientit dhe nuk mund të cenojnë thelbin e lirive dhe të drejtave të njeriut të garantuara me Konventat ndërkombëtare të pranuar nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës.

KREU II

SHËRBIMET E SHËNDETIT MENDOR

Neni 10

Kategoritë e shërbimeve

1. Shërbimet shëndetësore, përmes të cilave ofrohet kujdesi për shëndetin mendor janë:

1.1. Kujdesi shëndetësor parësor;

1.2. Kujdesi shëndetësor dytësor;

1.3. Kujdesi shëndetësor tretësor.

Neni 12

Shërbimi i kujdesit shëndetësor dytësor

1. Shërbimet e shëndetit mendor në nivelin dytësor të kujdesit shëndetësor janë pjesë e SHSKUK dhe përfaqësohen me:

1.1. Departamentet e Psikiatrisë në kuadër të Spitaleve të Përgjithshme;

Revista Mjeku

1.2. Qendrat e shëndetit mendor në bashkësi dhe Shtëpitë integruese;

1.3. Qendra për Integrim, rehabilitim, risocializim të të sëmurëve kronik psikiatrik në Shtime.

Neni 13

Shërbimi i kujdesit shëndetësor tretësor

1. Shërbimet e shëndetit mendor të nivelit tretësor ofrohen në SHSKUK dhe atë në:

1.1. Klinikën e psikiatrisë;

1.2. Institucionin përkatës të Psikiatrisë Forenzike;

1.3. Institucionin përkatës të Sëmundjeve të Varësisë.

Neni 14

Shërbimet e shëndetit mendor për fëmijë

1. Shërbimet e shëndetit mendor për fëmijët janë pjesë përbërëse e shërbimeve në të gjitha kategoritë e shërbimeve të shëndetit mendor siç janë parashikuar në nenin 10, nënparagrafi

1.1, nenin 12, paragrafin 1, nënparagrafi 1.1, dhe neni 13, paragrafi 1, nënparagrafi 1.1 të këtij ligji.

2. Në shërbimet spitalore të shëndetit mendor, fëmijët nuk mund të vendosen në hapësira të përbashkëta me personat e rritur.

3. Opinion i fëmijës duhet të merret parasysh në rastet e trajtimit të pavullnetshëm dhe vendosjes së pavullnetshme në përputhje me moshën dhe pjekurinë e fëmijës“.

Neni 15

Menaxhimi i shërbimeve të shëndetit mendor

1. Shërbimet e shëndetit mendor në kujdesin parësor shëndetësor menaxhohen në bazë të Statutit të Qendrave Kryesore të Mjekësisë Familjare, ndërsa shërbimet e shëndetit mendor të kujdesit dytësor dhe tretësor shëndetësor menaxhohen në bazë të Statutit të SHSKUK.

2. Në të gjitha nivelet e shërbimeve të shëndetit mendor zbatohen programe unike të trajtimit të bazuara në të dhëna shkencore dhe protokolle të propozuara nga Odat e profesionistëve shëndetësor dhe të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë.

KREU VI

MONITORIMI I SHËNDETIT MENDOR

Neni 29

Këshilli Profesional për Shëndetin Mendor

1. Këshilli Profesional për Shëndetin Mendor është organ këshillimor i Ministrit të Shëndetësisë.

Fushëveprimi, kompetencat, përbërja si dhe mandati i Këshillit Profesional për Shëndetin Mendor, përcaktohet me akt nënligjor të cilin e propozon Ministria e Shëndetësisë dhe e miraton Qeveria.

2. Këshilli profesional për Shëndetin Mendor këshillon Ministrin e Shëndetësisë për zbatimin e detyrimeve që rrjedhin nga ky ligj dhe për rishikime të rëndësishme ligjore, organizative e teknike në fushën e shëndetit mendor.

Neni 30

Monitorimi i jashtëm i shërbimit të shëndetit mendor

Avokati i Popullit, nëpërmjet mekanizmave të tij, vëzhgon rregullisht me anë të inspektimeve periodike, respektimin e të drejtave dhe të standardeve që u ofrohen personave me çrregullime mendore në mjediset e shërbimit të shëndetit mendor.

KODI NR. 06/L-074 PENAL I REPUBLIKËS SË KOSOVËS

<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=18413>

Neni 18

Paaftësia mendore dhe aftësia e zvogëluar mendore

1. Personi i cili ka kryer veprë penale konsiderohet i paaftë mendërisht nëse në kohën e kryerjes së veprës penale lëngonte nga një sëmundje mendore e përkohshme ose e përhershme, nëse kishte çrregullim mendor apo ngecje në zhvillimin mendor që e ka prekur funksionimin e tij/saj mendor dhe si pasojë e kësaj, nuk ka qenë në gjendje të kuptojë natyrën dhe rëndësinë apo pasojën e veprimeve ose mosveprimeve të tij/saj ose nuk ka qenë në gjendje t'i kontrollojë veprimet ose mosveprimet e tij/saj apo të kuptojë se kryen veprë penale.

2. Personi i cili ka kryer veprë penale konsiderohet se ka aftësi të zvogëluar mendore nëse në kohën e kryerjes së veprës penale aftësia e tij/saj për të kuptuar natyrën dhe rëndësinë apo pasojën e veprimeve ose mosveprimeve të tij/saj ka qenë esencialisht e zvogëluar për shkak të e cekura në paragrafin 1. të këtij neni. Personi i tillë konsiderohet penalisht përgjegjës, por këto rrethana merren parasysh nga gjykata kur vendos për kohëzgjatjen dhe llojin e sanksionit ose masës së trajtimit të detyrueshëm.

KAPITULLI V

MASAT E TRAJTIMIT TË DETYRUESHËM

Neni 83

Parimet e përgjithshme

1. Kryesi me çrregullim mendor ose personi i cili është duke u trajtuar si i tillë, do të trajtohet me humanizëm dhe me respekt për dinjitetin e qenësishëm të njeriut.

2. Standardet ndërkombëtare të zbatueshme për personat me çrregullim mendor zbatohen për kryesin me çrregullim mendor për aq sa është e mundur, me ndryshime dhe përjashtime të kufizuara vetëm për aq sa janë të nevojshme sipas rrethanave.

3. Masa e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik nuk urdhërohet kur nuk është në proporcion me peshën e veprave të kryera, veprave që priten të kryhen nga kryesi dhe shkallën e rrezikut që paraqet kryesi.

Neni 84

Masat e zbatueshme dhe sanksionet penale

1. Masat e trajtimit të detyrueshëm të cilat mund ti shqiptohen kryesit i cili nuk është penalisht përgjegjës, ka aftësi esencialisht të zvogëluar mendore apo është i varur nga droga ose alkooli janë:

1.1. trajtimi i detyrueshëm psikiatrik me ndalim në institucionin e kujdesit shëndetësor;

1.2. trajtimi i detyrueshëm psikiatrik në liri; dhe

1.3. trajtimi me anë të rehabilitimit të detyrueshëm të personave të varur nga droga ose alkooli.

2. Sanksioni penal, në pajtim me këtë Kod, mund t'i shqiptohet edhe kryesit i cili ka kryer veprë penale në gjendje të aftësisë së zvogëluar mendore, nëse ekzistojnë shkaqe për shqiptimin e sanksionit të tillë.

Neni 85

Trajtimi i detyrueshëm psikiatrik me ndalim në institucionin e kujdesit shëndetësor

1. Gjykata mund t'i shqiptojë masën e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik me ndalim në institucionin e kujdesit shëndetësor kryesit i cili ka kryer veprë penale në gjendje të paaftësisë mendore ose aftësisë esencialisht të zvogëluar mendore, nëse konstaton se:

1.1. kryesi ka kryer veprë penale për të cilën atij ose asaj mund ti shqiptohet dënimi me një (1) ose më shumë vite burgim;

1.2. ekziston rrezik serioz se kryesi do të kryejë veprë tjetër penale;

1.3. trajtimi i detyrueshëm psikiatrik me

ndalim është i nevojshëm për të shmangur kryerjen e veprës tjetër penale;

1.4. trajtimi i detyrueshëm psikiatrik me ndalim është i nevojshëm për të shmangur rrezikun serioz.

2. Gjykata do ta pushojë masën e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik të paraparë në paragrafin

1. të këtij neni pasi të ketë vërtetuar se ka pushuar nevoja për trajtim në institucionin e kujdesit shëndetësor.

3. Kryesit i cili ka kryer vepër penale në gjendje të aftësisë esencialisht të zvogëluar mendore dhe i cili është dënuar me burgim, koha e kaluar në institucionin e kujdesit shëndetësor do t'i llogaritet në kohën e dënimit të shqiptuar për trajtim të detyrueshëm psikiatrik. Nëse koha e mbajtur në ndalim për trajtim të detyrueshëm psikiatrik është më e shkurtër se dënimi me burgim, gjykata mund të urdhërojë që kryesi të dërgohet në burgim për të mbajtur pjesën e mbetur të dënimit ose gjykata mund të urdhërojë lirim me kusht.

4. Me rastin e vendosjes për lirim me kusht sipas paragrafit 3. të këtij neni, gjykata përveç kushteve të përcaktuara në nenin 90 të këtij Kodi, veçanërisht do të merr parasysh suksesin e trajtimit të detyrueshëm të kryesit, gjendjen e tij shëndetësore, kohën e kaluar në institucionin shëndetësor dhe kohëzgjatjen e dënimit që nuk është mbajtur.

Neni 86

Trajtimi i detyrueshëm psikiatrik në liri

1. Gjykata mund t'i shqiptojë masën e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik në liri kryesit i cili ka kryer vepër penale në gjendje të paaftësisë mendore ose aftësisë esencialisht të zvogëluar mendore, nëse konstaton se:

1.1. ekziston rrezik serioz se kryesi do të kryejë vepër penale;

1.2. trajtimi i detyrueshëm psikiatrik në liri është i nevojshëm për të shmangur kryerjen e veprës tjetër penal; dhe

1.3. trajtimi i detyrueshëm psikiatrik në liri është i mjaftueshëm për të shmangur rrezikun serioz.

2. Masat e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik në liri nga paragrafi 1. i këtij neni mund t'i shqiptohen kryesit ndaj të cilit është shqiptuar masa e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik me ndalim në institucionin e kujdesit shëndetësor,

kur gjykata vërteton se ndalimi në institucionin e kujdesit shëndetësor nuk është më i nevojshëm dhe se masa e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik në liri mjafton për të adresuar situatat e përcaktuara në nën-paragrafët 1.1. deri 1.3. të paragrafit 1. të këtij neni.

3. Varësisht nga kushtet e përcaktuara në paragrafin 1. të këtij neni, gjykata mund t'i shqiptojë trajtimin e detyrueshëm psikiatrik në liri kryesit me aftësi esencialisht të zvogëluar mendore dhe i cili është në liri me kusht, siç është paraparë në nenin 90 të këtij Kodi.

4. Trajtimi i detyrueshëm psikiatrik në liri nuk mund të tejkalojë tre (3) vjet nëse i është shqiptuar kryesit me aftësi esencialisht të zvogëluar mendore.

5. Gjykata mund të shqiptojë trajtimin e detyrueshëm psikiatrik me ndalim në institucionin e kujdesit shëndetësor:

5.1. kur kryesi nuk i nënshtrohet trajtimit të detyrueshëm psikiatrik në liri siç përcaktohet në paragrafët 1. deri 3. të këtij neni;

5.2. kur kryesi braktis trajtimin e detyrueshëm psikiatrik në liri; ose

5.3. kur përkundër trajtimit të detyrueshëm psikiatrik me ndalim në institucionin e kujdesit shëndetësor, ka rrezik serioz se kryesi prapë do të kryejë vepër penale.

